

TÜRKİYE-DOĞU AVRUPA ÜLKELERİ ARASINDAKİ ENDÜSTRİYEL REKABET GÜCÜNÜN ALTERNATİF ENDEKSLE İNCELENMESİ

Mehmet MERCAN
Hakkari Üniversitesi
Araştırma Görevlisi
mercan48@gmail.com

Haluk YERGİN
Hakkari Üniversitesi
Yrd.Doç.
halukyergin@gmail.com

Abdullah EROL
Hakkari Üniversitesi
Yrd.Doç.
abdullaherol@hakkari.edu.tr

Özet

Çalışmada, 2004 yılında Avrupa Birliği (AB)'ne katılan Doğu Avrupa Ülkeleri ile Türkiye arasında dış ticarete AB'ye katılımın etkileri analiz edilmiştir. Ayrıca Grubel-Lloyd endeksinin olumlu-olumsuz yönleri analiz edilmiş ve endüstriler arası sektörel rekabet gücünü ölçmediği için ayrıca alternatif bir endeks kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri İçi Ticaret, Doğu Avrupa Ülkeleri, Türkiye, Sektörel Rekabet Gücü.

Alan Tanımı: İktisat

INVESTIGATION OF INDUSTRIAL COMPETITIVE POWER BETWEEN TURKEY AND EASTERN EUROPE WITH ALTERNATIVE INDEX

Abstract

In the study, the effects of accession to European Union (EU) to the foreign trade between Turkey and Eastern European Countries, involving in EU in 2004, were analyzed. In addition, positive-negative aspects of Grubel-Lloyd index were analyzed, and because of not measuring intra-industry sectoral competitiveness, an alternative index was used.

Key Words: *Inta-Industry Trade, Western European Country, Turkey, Sectoral Competitive Power*

JEL Codes: F12, F14, F15

1.GİRİŞ

Endüstri içi ticaret, Balassa (1966) ve Grubel ve Lloyd (1975) tarafından “endüstri içi ticaret”, Abd-El Rahman (1991) tarafından “benzer ürünlerde iki yönlü ticaret” olarak adlandırılmıştır. Aquino (1978), ise “ağırlıklı olarak, derece ve türe dayalı her bir istatistikî grup dâhilinde kabul edilmesi gerçeğinden hareketle mallardaki homojen olma temel belirsizliğinin giderilmesi koşulunda eş zamanlı olarak aynı mamullerin ihracatı ve ithalatı olarak tanımlamıştır (Aquino; 1978).

Leontief paradoksu ile teorik alt yapısı oluşturulan ve teorik yaklaşımlardan sonra EİT ile ilgili olarak uygulamalı çalışmalar başlatılmış ve konu ile ilgili olarak endekslerde geliştirilmeye başlanmıştır. Balassa (1966) Grubel ve Lloyd (1971; 1975) Greenaway ve Milner (1981;1983) Aquino (1978), Greenaway (1981;1983), Balassa (1986)’nın yapmış olduğu çalışmalar konu ile ilgili olarak geniş bir şekilde veritabanı oluştururken, Abd-El Rahman (1991) tarafından yaptığı çalışma ile EİT’i yatay ve dikey EİT olarak farklılaştırma yoluna gitmiştir. “Aynı endüstri dalında eş zamanlı olarak ihracat ve ithalat değerleri arasında birim değer farkı olarak maksimum %15 lik bir fark olması durumunda geçerlidir ve yatay ve yatay çeşitlendirmeyi ifade etmektedir” (Abd-El Rahman; 1991). Halen, EİT ile ilgili olarak mamullerin istatistiki bir zorlamayla bir araya getirildiği Czarny (2003), uygun olmayan endüstrilerin bir araya gelmesi, toplulaştırma düzeylerinin farklılığı, ayrıca yatay ve dikey EİT diye ayrıştırılması konularında itirazlar olsa da günümüzde istatistiki bir gruplama gerçeği altında çalışmalar devam etmektedir.

2.GRUBEL-LLOYD EİT ENDEKSİNİN EKSİKLERİ VE ALTERNATİF ENDEKSİMİZ

Tüketicilerin farklı tercihleriyle farklı ülkelerden yakın ikame mallarını talep etmesi şeklinde tanımlanabilen Endüstri İçi Ticaretin ölçülmesi için Grubel ve Lloyd 1975 yılında aşağıdaki endeksi ortaya koymuştur.

$$G - L = 1 - \frac{X - M}{X + M}$$

(4.1)

Bu endeks oldukça yaygın kullanılmasına rağmen sektörel rekabet gücünü ölçememektedir. Yani ilgili sektörde ihracatın mı yoksa ithalatın mı daha yüksek olduğu bu endeks sonucuna göre tespit edilememektedir.¹

Alternatif Endeksimiz:

$$HM = \frac{X - M}{(X + M)} \quad G - L = 1 - |HM|$$

(4.2)

Endüstri İçi Ticaret (EİT) katsayısının değeri, 0 (sıfır) ile 1 arasında değişmektedir. EİT katsayısının 0 olması, o sektörde ticaretin tümüyle endüstriler-arası ilişkiden kaynaklandığını (ilgili malı ya sadece ithal ediyoruz, ya da sadece ihraç ediyoruz), EİT katsayısının 1 olması ise, sektörde ticaretin tamamen endüstri-içi ticaretten kaynaklandığını ifade etmektedir.

HM endeksi -1 ile +1 arasında değer alabilir. Eğer bu değer 0'a yaklaşıyorsa EİT artmakta; endeks değeri 0'a eşitse ticaret tümüyle EİT yapısına bürünmektedir. Diğer taraftan bu değer -1 veya +1 değerini alması, ticaretin tümüyle EAT olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte endeks değeri +1 ise ticaret akımlarıyla ilgili değişimlerin tamamen ihracatla ilgili olduğu; -1 ise tamamen ithalatla ilgili olduğu şeklinde yorum yapılabilir. Ayrıca HM endeksi ile sektörel rekabet gücünü de tahmin etmek mümkün olmaktadır. Sektörel rekabet gücü, ilgili sektördeki ithalat ve ihracatın ilişkilerindeki değişimler olarak tanımlanırsa, rekabet gücünün yüksek olması belirli bir sektördeki ihracatın yüksek olmasına, rekabet gücünün düşük olması belirli bir sektördeki ithalatın yüksek olmasına işaret etmektedir. $HM > 0$ ise $X > M$; $HM < 0$ ise $X < M$ olmaktadır.

HM endeksi G-L endeksinden farklı olarak, iki veya daha fazla endüstri toplandığında anlamlı sonuçlar vermemektedir. HM'nin -1 veya +1 değerini alması tek başına EAT'yi ifade ederken; (EİT=0) aynı anda bu sonuçlara sahip iki farklı endüstrinin endeks değerlerinin toplanması 0 değerine ulaşılması anlamına gelmektedir ki bu marjinal ticaretin EİT yapısında olduğu gibi yanıtıcı bir sonuç verebilmektedir.

Örnek tabloda herhangi bir malın ithalatı, ihracatı, G-L endeksi ile ve alternatif endeksimizle hesaplanan EİT değerleri verilmiştir.

¹ Marjinal Endüstri İçi Ticaret hesaplamalarında bu sorun Brühlhart(1994)' in "B endeksi" ile aşılmıştır.

Tablo 2.1

YILLAR	X	M	G-L-EİT	HM-EİT
1990	70	30	0,6	0,4
1991	30	70	0,6	-0,4
1992	50	50	1	0
1993	80	0	0	1
1994	0	80	0	-1

1990 ve 1991 yılında G-L-EİT endeksinin değeri 1'e yakın olduğu için dış ticaretin büyük çoğunluğu EİT olarak gerçekleşmiştir. 1990 yılında ihracat yüksek, 1991 yılında ise ithalat yüksektir fakat G-L-EİT endeksinin değeri aynı olduğu için bu durum ayırt edilememektedir. Alternatif HM-EİT endeksinde 1990 ve 1991 yıllarındaki endeks değerleri 0 (sıfır)'a yakın olduğu için dış ticaretin büyük çoğunluğunun Endüstri-İçi Ticaret olarak gerçekleştiği söylenebilir. G-L-EİT endeksinden farklı olarak 1990 yılında endeks değerinin pozitif olması dış ticarete ihracatın ithalattan fazla olduğuna yani sektörel rekabet gücünün yüksek olduğuna bir delil sayılabilir. 1991 yılında endeks değerinin negatif olması dış ticarete ithalatın ihracattan fazla olduğuna yani sektörel rekabet gücünün düşük olduğuna bir kanıt gösterilebilir.

1992 yılında G-L-EİT endeksinin değeri 1'e eşit olması ya da HM-EİT endeksinin değeri 0'a eşit olması dış ticaretin tamamen Endüstri-İçi Ticaret olarak gerçekleştiğini belirtir.

1993 yılında G-L-EİT endeksinin değeri 0'e eşit olması ve HM-EİT endeksinin değeri 1'a eşit olması dış ticaretin tamamen Endüstriler-Arası Ticaret olarak gerçekleştiğini belirtir. HM-EİT pozitif olduğu için ülke tamamen ilgili sektörde ihracatçıdır. 1994 yılında G-L-EİT endeksinin değeri 0'e eşit olması ve HM-EİT endeksinin değeri -1'a eşit olması dış ticaretin tamamen Endüstriler-Arası Ticaret olarak gerçekleştiğini belirtir. HM-EİT negatif olduğu için ülke tamamen ilgili sektörde ithalatçıdır.

1993, 1994 yıllarında G-L-EİT endeksinin değeri aynıdır ve dış ticaretin ihracat mı, ithalat mı yoğun olduğu endeks değerinden anlaşılamamaktadır. HM-EİT endeks değeri 1'e eşit olduğu durumda dış ticaret tamamen ihracat kaynaklı, -1'e eşit olduğu durumda ise tamamen ithalat kaynaklı olduğunu belirtmektedir.

Örneklerden anlaşılacağı üzere HM-EİT endeksi G-L-EİT endeksinden farklı olarak hem Endüstri-İçi Ticareti ölçmekte hem de dış ticarete ihracat ya da ithalatın yoğun olduğunu tespit ederek sektörel rekabet gücünün ölçülebilmesine olanak tanımaktadır.

3.TÜRKİYE İLE DOĞU AVRUPA ÜLKELERİ² TOPLAM RAKAMLAR BAKIMINDAN EİT VE ALTERNATİF ENDEKS³

Tablo 3.1. Türkiye-Doğu Avrupa Ülkeleri Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri EİT ve Alternatif Endeks

5	X*	M*	X+M(Bin\$)	EİT	HM-EİT
1996	22.230.488	22.701.844	44932	0,99	-0,01
1997	23.935.766	22.946.802,93	46883	0,98	0,02
1998	17.852.061	27.755.800,16	45608	0,78	-0,22
1999	22.553.653	34.625.519	57179	0,79	-0,21
2000	33.842.854	82.938.181	116781	0,58	-0,42
2001	37.035.402	76.203.294	113239	0,65	-0,35
2002	35.874.277	108.049.978	143924	0,50	-0,50
2003	43.485.026	168.136.619	211622	0,41	-0,59
2004**	51.474.600	291.413.024	342888	0,30	-0,70
2005	64.985.805	348.395.676	413381	0,31	-0,69
2006	82.697.749	339.086.068	421784	0,39	-0,61
2007	110.875.592	357.757.021	468633	0,47	-0,53
2008	134.836.250	420.516.908	555353	0,49	-0,51
2009	109.499.997	400.192.573	509693	0,43	-0,57
2010	140.140.398	485.226.325	625367	0,45	-0,55
2011***	104.782.977	396.518.294	501301	0,42	-0,58

Not: (*) Kaynak TÜİK (www.tuik.gov.tr) Endeksler tarafımızdan hesaplanmıştır. EİT endeksi olarak Grubel-Lloyd (G-L) kullanılmıştır. HM-EİT endeksi yazarlar tarafından geliştirilmiştir. (**) Doğu Avrupa Ülkeleri Avrupa Birliğine katılmıştır. (***) 2011 yılı verileri ilk üç ayı kapsamaktadır.

Tablo 3.1 ülke ve Türkiye arasındaki “Kimyasal Sanayi Ürünleri”ne ait EİT ve MEİT göstermektedir. Bu grup mallarda genel olarak Doğu Avrupa Ülkeleri’nin ticari üstünlüğü izlenmektedir. 2004, Doğu Avrupa Ülkeleri’nin AB tam üyelik sürecine kadar, dış ticaret hacmi düşük miktarlarda kalmıştır. Düşük dış ticaret hacmi ile birlikte, nispeten yüksek oranlarda EİT kaydedilmiştir. Yüksek oranlar

² Doğu Avrupa Ülkeleri olarak Avrupa Birliğine (AB) aynı dönemde katılan Slovakya, Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti alınmıştır.

³ Bu endeks ilk defa 12. Uluslararası Ekonometri Yöneyim Araştırması ve İstatistik Sempozyumunda “Türkiye-AB (15 Ülke) Arasındaki Dış Ticaret Ve Gümrük Birliği’nin Marjinal Endüstri-İçti Ticarete Etkisi, Endüstri-İçti Ticaretle Karşılaştırılması Ve Alternatif Endeks” başlığı ile sunulmuştur (Yergin ve Mercan, 2011).

ticaretin önemli oranda EİT'den oluştuğu anlamına gelmektedir. Aynı dönemde, Doğu Avrupa Ülkeleri'nin, AB tam üyeliğine geçtiği 2004 yılından sonra ise hem dış ticaret hacminde hem de EİT de değişimler izlenmiştir.

2004 yılından sonra ticari üstünlük tamamen Doğu Avrupa Ülkeleri'ne geçmiştir. Bu süreçte ilk yıllar artan dış ticaret hacmine nazaran Doğu Avrupa Ülkeleri'nin daha yüksek oranda artan ihracatı düşük oranlarda EİT neden olmuştur. Bu da ticaretin önemli oranda tek yönlü olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 3.2. Türkiye-Doğu Avrupa Ülkeleri Başlıca Sınıflara Ayrılan İşlenmiş Mallar EİT ve Alternatif Endeks

6	X	M	X+M(Bin\$)	EİT	HM-EİT
1996	44.344.546	48608152	92953	0,95	-0,05
1997	37.166.021	45345426	82511	0,90	-0,10
1998	43.348.713	32133770	75482	0,85	0,15
1999	89.274.291	78284222	167559	0,93	0,07
2000	123.052.587	114474797	237527	0,96	0,04
2001	182.339.692	97.858.325	280198	0,70	0,30
2002	220.791.058	214.981.181	435772	0,99	0,01
2003	295.852.435	305.098.331	600951	0,98	-0,02
2004	423.047.486	333.055.982	756103	0,88	0,12
2005	501.984.988	474.581.357	976566	0,97	0,03
2006	658.221.589	512.084.036	1170306	0,88	0,12
2007	1.013.214.702	751.814.263	1765029	0,85	0,15
2008	1.064.264.373	825.560.512	1889825	0,87	0,13
2009	756.730.649	656.374.637	1413105	0,93	0,07
2010	830.543.381	883.364.532	1713908	0,97	-0,03
2011	441.602.342	542.575.909	984178	0,90	-0,10

HM-EİT endeksi incelendiği zaman endeksinin 1 (bir) olması (GL endeksinin 0 olması) dış ticaretin tamamının Endüstriler Arası Ticaret (EAT)'ten oluştuğunu ve EİT'nin payının 0 (sıfır) olduğunu ifade etmektedir. 2004 sonrası dönemde HM-EİT endeksinin 0 (sıfır)'a yaklaşması dış ticaretin EİT yapısına büründüğünü ifade etmektedir.

HM-EİT endeksi pozitif olduğu zaman ilgili ülkenin sektörel rekabet gücü yüksek, negatif olduğu zaman ise sektörel rekabet gücü zayıftır. HM-EİT'nin ise tüm yıllarda negatif olduğu için Türkiye'nin bu sektörde rekabet gücünün zayıf

olduğunu ve Doğu Avrupa Ülkelerinin göreceli üstünlüğe sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 3.2 Bu grup mallarda tüm dönem boyunca yüksek miktarda dış ticaret hacmi görülmektedir. 2004 yılından sonra ise daha da yüksek dış ticaret hacmi kaydedilmiştir. Gene tüm dönem boyunca yüksek oranlarda EİT izlenmektedir. Bu da bu grup mallar bakımından ticaretin önemli oranda EİT olduğu anlamına gelmektedir. Türkiye bu grup mallarda genel olarak ticari üstünlüğü elinde bulundurmaktadır.

Tablo 3.3. Türkiye-Doğu Avrupa Ülkeleri Makinalar ve Taşıt Araçları EİT ve Alternatif Endeks

7	X	M	X+M(Bin\$)	EİT	HM-EİT
1996	18869583	47597178	66467	0,57	-0,43
1997	33511163	106346455	139858	0,48	-0,52
1998	44433637	119473458	163907	0,54	-0,46
1999	51803997	68586035	120390	0,86	-0,14
2000	112743287	339118196	451861	0,50	-0,50
2001	179104489	317044870	496149	0,72	-0,28
2002	269365421	567241371	836607	0,64	-0,36
2003	312329674	617864502	930194	0,67	-0,33
2004	597852083	1762555055	2360407	0,51	-0,49
2005	645690709	2172280256	2817971	0,46	-0,54
2006	493317927	1772062171	2265380	0,44	-0,56
2007	1185846195	3391593744	4577440	0,52	-0,48
2008	1502086044	4166698225	5668784	0,53	-0,47
2009	940808192	3107615074	4048423	0,46	-0,54
2010	1331356344	4107373769	5438730	0,49	-0,51
2011	776965498	3164913617	3941879	0,39	-0,61

HM-EİT endeksi incelendiği zaman endeksin 0 (sıfır)'a yakın olması (GL endeksinin 1'e yaklaşması) dış ticaretin tamamının Endüstriler İçi Ticaret (EİT)'ten oluştuğunu ve EAT'nin payının 0 (sıfır)'a yakın olduğunu ifade etmektedir. HM-EİT'nin ise genellikle pozitif olduğu için (ihracat ithalattan fazla) Türkiye'nin göreceli üstünlüğe sahip olduğu ve bu sektörlerdeki performansının Doğu Avrupa Ülkelerinden daha iyi olduğu söylenebilir.

Tablo 3.3 Doğu Avrupa Ülkeleri ve Türkiye arasındaki "makinalar ve ulaştırma araçları" başlığı altında toplanmış mallar bakımından; tüm dönem boyunca Doğu Avrupa Ülkelerinin ticari üstünlüğü görülmele beraber yüksek miktarda dış

ticaret hacmi izlenmektedir. HM endeksinin negatif olması da bu durumu doğrulamaktadır. Özellikle 2004 yılından sonra dış ticaret hacminde yüksek oranda artış ve bu artışa nispeten Doğu Avrupa Ülkelerinin ihracatında daha yüksek miktarda artış olması görece EİT oranlarında azalışa yol açmıştır.

HM-EİT'nin ise tüm yıllarda negatif olduğu için Doğu Avrupa Ülkelerinin göreceli üstünlüğe sahip olduğu ve bu sektörlerdeki performansının Türkiye'den daha iyi olduğu söylenebilir.

Tablo 3.4 Türkiye-Doğu Avrupa Ülkeleri Çeşitli Mamül Eşya EİT ve Alternatif Endeks

8	X	M	X+M(Bin\$)	EİT	HM-EİT
1996	238682409	2512475	241195	0,02	0,98
1997	255263314	3330035	258593	0,03	0,97
1998	249049261	8302926	257352	0,06	0,94
1999	146309111	6104248	152413	0,08	0,92
2000	79810131	14534217	94344	0,31	0,69
2001	76708989	19742676	96452	0,41	0,59
2002	110442177	21300139	131742	0,32	0,68
2003	148489644	35783136	184273	0,39	0,61
2004	174644635	63192526	237837	0,53	0,47
2005	227176651	106074250	333251	0,64	0,36
2006	317418990	143140558	460560	0,62	0,38
2007	523852405	179294846	703147	0,51	0,49
2008	534745060	226620104	761365	0,60	0,40
2009	452438255	207002919	659441	0,63	0,37
2010	488109661	235259258	723369	0,65	0,35
2011	333567146	191949169	525516	0,73	0,27

Tablo 3.4 Bu grup mallarda Türkiye ve Doğu Avrupa Ülkeleri incelendiğinde; tüm dönem boyunca yüksek dış ticaret hacmi ile birlikte Türkiye'nin üstünlüğü görülmektedir. 2004 yılına kadar Türkiye'nin bu grup mallarda önemli derece de üstün olması EİT oranlarında düşük oranlara neden olmuştur. Söz konusu dönemde ticaret genel olarak tek yönlü olarak işlemektedir. 2004 yılından sonra dört ülkenin artan dış ticaret hacmine nazaran daha yüksek miktarda artan ihracatı nedeniyle EİT oranlarında daha yüksek oranlar kaydedilmiştir. Ticaret iki yönlü hale dönüşmüştür.

HM-EİT Endeksinin tüm yıllarda pozitif yönlü olması Türkiye'nin bu sektörlerde göreceli üstün olduğunu yani sektörel performansının daha güçlü olduğunu

belirtmektedir.2004 yılı sonrası HM-EİT endeksinin 0 (sıfır)'a yaklaşması dış ticarete EİT'in arttığını ifade etmektedir.

4. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Çalışmamızda Avrupa Birliği sürecinde olan Türkiye ve Doğu Avrupa Ülkeleri (Slovakya, Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti) arasındaki Endüstri İçi Ticaret düzeyinin genel eğilimi belirlenmeye çalışılmıştır. Endüstri İçi Ticaret incelenirken imalat sanayisini kapsayan SITC REV3 (5-8) gurup mallar alınmıştır. Türkiye ile Doğu Avrupa Ülkeleri arasında Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri EİT'i incelendiği zaman 1992 yılından itibaren ülkeler arası dış ticaretin aynı düzeyde sürdüğü, buna paralel olarak EİT düzeyinin yüksek oranlarda seyrettiği görülmüştür. 2000 yılından itibaren ise Türkiye'nin ithalatının ihracatının altı katına ulaşarak görece üstünlüğünü kaybettiği ve EİT düzeyinin gerilediği görülmüştür. Doğu Avrupa Ülkeleri'nin AB'ne 2004 yılında katılımıyla birlikte Türkiye'nin ihracatı ithalatında daha fazla artmış ve EİT oranlarının arttığı görülmüştür. Bu grup mallarda 2010 yılı dış ticaret hacmi 625 milyon\$ olmuştur. Başlıca Sınıflara Ayrılan İşlenmiş Mallar grubunda ise incelenen tüm dönem boyunca yüksek düzeyde dış ticaret hacmi görülmüş 2010 yılı dış ticaret hacmi 1,7 milyar\$ olarak gerçekleşmiş ve oldukça yüksek EİT oranları kaydedilmiştir. Ayrıca MEİT oranlarının yüksek olması da değişen yıllarda ticaret yapısının EİT şeklinde olduğunu göstermektedir. Makinalar ve Taşıt Araçları grubu mallar dış ticaret hacminin en yüksek olduğu mal grubudur. Bu grup mallarda Doğu Avrupa Ülkeleri'nin ihracatının üstün olduğu gözlenmekle birlikte EİT oranlar istikrarlıdır. Dış ticaret hacmi son yıllarda önemli artışlar kaydederek 5,5 milyar\$ düzeyine gelmiştir. Çeşitli Mamül Eşya grubu mallarda Türkiye'nin ihracatı fazla olmakla birlikte Doğu Avrupa Ülkelerinin AB'ne katılmasını takiben Türkiye'ye ihracatları da artmış ve bu süreçte sürekli artan EİT oranları görülmüştür. Bu grup mallarda dış ticaret hacmi 2010 yılında 723 milyon\$ olarak gerçekleşmiştir.

Çalışmada ayrıca Grubel-Lloyd EİT endeksinin sektörel rekabet gücünü ölçemediği yani endeks değerine bakılarak ilgili sektörde hangi ülkenin ihracatının veya ithalatının yüksek olduğunun anlaşılamadığı belirtilmiştir. Bu eksikliği giderebilmek adına alternatif bir EİT endeksi tanımlanmış ve Grubel-Lloyd endeksi ile birlikte uygulamaları verilmiştir.

KAYNAKLAR

Abd el-Rahman Kemal, Firm's Competitive and National Comparative Advantage as Joint Determinants of Trade Composition, *Weltwirtschaftliches Archiv*, Vol. 127-Issue 1,1991, (p.88, pp.83-97)

Aquino Antonio Intra Industry Trade Inter- Industry Trade Specialization as Concurrent Sources of International Trade in Manufactures, *Weltwirtschaftliches Archiv*, Vol.114, Issue1,1978, (p.280, pp.275-296)

Balassa Bela, Tariff Reduction and Trade in Manufacturers among The Industrial Countries, *The American Economic Review*, Vol.56, No:3, 1966 (p.466, pp.466-473)

Balassa Bela, Bauwens Luc, Inter-Industry and Intra-Industry Specialization in Manufactured Goods, *Weltwirtschaftliches Archiv*, Vol.124, Issue, 1988, (p.12,pp.1-12)

Czarny Elzbieta, Intra-Industry Trade Do We Really Know What Is? *Etsg.org/ETSG 2003/Papers/Czarny 2003*

Greenaway, D., and Milner, C. "Trade Imbalance Effects in the Measurement of Intra-Industry Trade", *Weltwirtschaftliches Archiv*: 117,1981, 756-762.

Lloyd P.J., Herbert G.Grubel, Intra- Industry Trade: Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products, *Journal of Economic Literature*, Vol.13. No:4, 1975, (p.1361, pp.1361-1362)

Yergin Haluk ve Mercan, Mehmet,. "Türkiye-AB (15 Ülke) Arasındaki Dış Ticaret Ve Gümrük Birliği'nin Marjinal Endüstri-İçi Ticarete Etkisi, Endüstri-İçi Ticaretle Karşılaştırılması Ve Alternatif Endeks" 12. Uluslararası Ekonometri Yöneyem Araştırması ve İstatistik Sempozyumu, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 2011